

Na začátku onoho románu, který držela pod paží, když přišla za Tomášem, setkává se Anna s Vronským za podivných okolností. Jsou na nástupišti, kde právě někdo spadl pod vlak. Na konci románu se vrhá pod vlak Anna. Tato symetrická kompozice, v níž se objevuje stejný motiv na začátku i na konci, vám může připadat jako velmi „románová“. Ano, souhlasím, ale jen pod podmínkou, že slovo „románový“ budete chápat nikoli jako „vymyšlený“, „umělý“, „nepodobný životu“. Neboť právě takto jsou komponovány lidské životy.

Milan Kundera: *Nesnesitelná lehkost bytí*

Foto Ströminger, Praha XII.

Hugo Haas

1938

Mohl by to být také román. Nebo ještě lépe film, který by jistě zaujal diváky v mnoha zemích světa. Hraný film dlouhé metráže. O jednom lidském a hereckém osudu, který se začal téměř současně s tímto stoletím, 18. února 1901, a skončil se prvního dne posledního měsíce roku 1968. Symbolicky?

V roce, kdy Hugo Haas ve vídeňském exilu skončil (1. prosince 1968), zemřeli v Čechách jen o několik měsíců dříve umělci, s nimiž se sblížil a společně tvořil: herečky Andula Sedláčková a Olga Scheinpflugová, dramatik František Langer, herec Zdeněk Štěpánek a také režisér Martin Frič. Oplakal je a neutěšoval se planými slovy plané naděje. Věděl, že naděje, údajně umírající jako poslední, je již mrtva, a že jemu zbývá jen čekání...

Skoro polovinu svého života prožil za hranicemi země, v níž se narodil a kam se trvale žít už nikdy nevrátil. Byl z toho zoufalý, trápil se, že ve vlasti, kde na něj diváci nezapomněli a kde ho uctívali jako jednoho z nejpopulárnějších herců, své domovské právo ztratil. Především proto se bál vrátit, aby ho nestrašily stíny mrtvých. Stíny jeho nejbližších a nejdražších – obětí holocaustu; především tatínka a staršího bratra Pavla, významného klavíristy i komponisty.

Když se dozvídal o dění v české kinematografii v padesátých letech, nemusel tolik litovat, že se uchýtil – a to jako herec, a dokonce i jako režisér – v Hollywoodu. A je docela pravděpodobné, že v posledních týdnech – po otrěsu z nové okupace – přestal úplně litovat. To už několik roků žil ve Vídni, odkud není do Prahy moc daleko. Ale ještě blíže je do jeho rodného Brna. Do obou měst, v nichž žil doma, ve vlasti, zavítal už pouze jedenkrát. A jen na několik dní.

NÁVRAT?

První záběr je snímán v jedoucím vlaku. Symbolicky. Kolikrát jen musel na poslední chvíli nastoupit a ujíždět, aby si zachránil holý život. Starozákonný Ahasver, odsouzený k věčnému putování z místa na místo, kterého nechal moderní básník Gui Apollinaire projít i naší Prahou, chodil pěšky. Pro jeho následníky ve dvacátém století byly vynalezeny roztodivné dopravní prostředky; tím se však jejich utrpení nijak nezmírnilo.

Z výrazu cestujících není tentokrát patrná úzkost či obava. Vlak vyjel z Vídně, projel rovinami Moravy, v odpoledním čase dopřál z oken pohled do podzimní, ne nevládné krajiny, a už se blíží do cílové stanice – k Praze.

Dvašedesátiletý pán, milého a přívětivého vzhledu, se zdá být rovněž klidný a rozradostněný z očekávaných setkání. Je to však skrývaný klam; pro tak vynikajícího herce není těžké skrýt vnitřní neklid a rozechvění. Vrací se po dlouhých čtyřiašedesáti letech. Přisedícím bezděčně nabízí častý výstup ze svých filmů: důvěrný rozhovor se svým psem. Diváci se i teď usmívají a ne-

skrývají dojetí: „Jen klid, Dodoušku, klid. Už budeme za chvíli vystupovat. Tak ne, abys bulil.“

Oslovený otevřel oči, zívln a olízl pánovi ruku. Vlak vjel do přešerí nádražní haly a po chvilce zastavil. Oba vstali. Oblékl si kabát, nasadil zručně jeden z klobouků, jejichž nošením byl proslaven, krk schoval pod všední šálu; už to nebyla ta elegantní bohémsky bílá, jako z časů, kdy byl mladý. Dodouškovi připnul vodítko. Zachvěl se. Až dovnitř vagónu uslyšel známý ženský hlas: „Hugóó!“

HUGO HAAS V PRAZE

Sestoupili na nástupiště. Opravdu, ta volající je Ljuba Hermanová. Hrne se k němu: „Já tě vítám za všechny ženský, co tě milovaly.“ A jsou tu další. Mnohým cestujícím, kteří společně přicestovali dne 16. listopadu 1963, ve 13.46 Vindobonou na 3. kolej pražského Hlavního nádraží, možná až teď dochází, kdo je ten pán se psem, tak radostně vítaný tolika známými a populárními herci. A kvůli kterému je v pohotovosti i štáb Československé televize.

K té zdánlivě krátké cestě z Vídně do Prahy, kam byl pozván na oslavu osmdesátého výročí Národního divadla, se odhodlal až po delším rozhodování a váhání. Vyhověl až třetí prosbě.

Velevážený pane řediteli!

Promiňte, prosím, moji poněkud opožděnou odpověď. Byl jsem totiž na pár dní mimo Vídeň. Ačkoliv mám trochu podzimní potíže s bronchiemi, doufám, že se to včas uklidní a že budu moci přijet 15. t. m. vlakem. Dovolím si Vám za několik dní potvrdit a přesně sdělit svůj příjezd. Moc se těším poznat se s Vámi osobně.

*S projevem úcty
Váš Hugo Haas*

Adresátem byl tehdejší ředitel Národního divadla Bedřich Prokoš. Při přijetí dostane na památku Jubilejní plaketu a album. Patří přece mezi dlouhodobé členy. Hostitelům ovšem smutně opáčí, téměř s plachou omluvou, že potupná výpověď, kterou

byl vykázán z Národního divadla ještě před německou okupací, nikdy nebyla odvolána. Netušil, že intriky proti němu pokračovaly i po válce. Mnozí kolegové žárlili na jeho úspěchy a nebývalou popularitu u diváků a báli se, že je opět zastíní; ti zvláště nepřátelští farizejsky varovali, že by v případě oficiálního jednání o rehabilitaci mohl žádat finanční odškodnění. To víte, Žid!

Ale je možné, že od přátel o tom věděl; zrovna tak, jako se dovídal o chování mnohých v protektorátním čase, když on sám už v Čechách nebyl. Ostatně, když tady ještě žil, osobně pocítil, jak na něj začali útočit v době takzvané druhé republiky.

Karel Pech dostal povolení natočit televizní dokument s výstižným názvem *Hugo Haas v Praze*. V expozici sledujeme, jak jednoho večera telefonuje Zdeněk Štěpánek ze svého bytu do Vídně.

- Haló, kdo je tam?
- Hugo, to jsem já.
- Kdo?
- Štěpánek.
- Zdeněk? Moje zlato. To jsme ale blízko.
- Už jsem dostal tvůj lístek. Takže je všechno zařízený
- No a kde?
- V Alcronu.
- Fajn. Já přijedu v sobotu odpoledne v půl druhý. Moc se těším a jakmile přijedu do hotelu, tak tě zavolám.
- Já budu na nádraží.
- No ty seš milej. To se těším.
- A v neděli si vyšetří v poledne na oběd. U nás.
- Já se moc těším.